

रोजगार हमी योजना

रोजगार हमी योजनेतून जुनी कामे
वगळण्याची सुधारीत कार्यपद्धती.

महाराष्ट्र शासन

नियोजन विभाग,

शासन निर्णय क्र. रोहयो-२०११/प्र. क्र. ५३/रोहयो-४

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक: १५ सप्टेंबर, २०११.

- वाचा:- १) शासन निर्णय, नियोजन विभाग क्र. रोहयो-२०१६/प्र.क्र. ४९/रोहयो-६,
दि. २७/५/१९९६.
- २) शासन परिपत्रक नियोजन विभाग क्र. रोहयो-१७९६/प्रक्र. १०५/रोहयो-६,
दि. ३/११/१९९७.

शासन निर्णय :

राज्य रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली कामे काही कारणासाठी रोजगार हमी योजनेमधून वगळावयाची झाल्यास सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना वर उल्लेख केलेल्या शासन निर्णय दि. २७/५/१९९६ अन्वये देण्यात आलेल्या आहेत. त्यानुषंगाने विभागीय आयुक्त तसेच काही अधिकाऱ्यांनी काही मुद्यांबाबत खुलासा व स्पष्टीकरणाबाबत शासनाकडे विचारणा केलेली होती. त्यास अनुसरून शासन परिपत्रक दि. ३/११/१९९७ अन्वये सविस्तर खुलासा करण्यात आलेला आहे. त्यानुसार सध्या कार्यवाही करण्यात येत आहे.

२. दिनांक १/४/२००८ पासून संपूर्ण राज्यामध्ये महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना सुरु झालेली आहे. ही योजना सुरु होण्यापूर्वी जी कामे अपूर्ण होती, ती जुन्या रोजगार हमी योजनेनुसार पूर्ण करण्यास दिनांक ३०/६/२००९, २४/७/२०१० व १८/३/२०११ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता दिली आहे. सदर शासन निर्णयानुसार दिनांक १/४/२००८ रोजी जुन्या रोजगार हमी योजनेतील अपूर्ण असलेली कामे ३ वर्षांचा कालबद्ध कार्यक्रम आखून पूर्ण करावयाची आहेत.

३. असे असले तरी जुन्या रोजगार हमी योजनेमधील नेमकी किती कामे शिल्लक आहेत, ही बाब स्पष्ट होत नव्हती. त्यासाठी शासन पत्र दिनांक १६/९/२०१० अन्वये संबंधित तालुक्याचे तहसिलदार, यंत्रणेचे कार्यकारी/ उपअभियंता व जिल्ह्याचे कार्यकारी/ उपअभियंता (रोहयो) यांनी स्थळ पाहणी करण्याच्या सूचना दिल्या आहेत. त्यानुसार

प्राप्त झालेल्या माहितीवरून अजूनही बरीचशी कामे निरनिराळ्या कारणास्तव अपूर्ण असल्याची बाब शासनाच्या निदर्शनास आलेली आहे. तसेच बरीच कामे प्रशासकीय मंजूरीनंतर ५ ते १० वर्षांपर्यंत अपूर्ण असल्याचेही निदर्शनास आलेले आहे. त्याचप्रमाणे काही कामे १० वर्षांपेक्षाही जास्त कालावधी पासून अपूर्ण आहेत. दरम्यानच्या कालावधीमध्ये (DSR) मध्ये प्रत्येक वर्षी नैसर्गिक वाढ झालेली आहे. या मधील बहुतांशी कामे पूर्ण करण्याकरीता सुधारीत प्रशासकीय मान्यता देणे अनिवार्य आहे. तथापि सुधारीत प्रशासकीय मान्यता देण्याची प्रक्रीया वेळखाऊ असल्याने शक्यतो सदर कामे रोजगार हमी योजनेमधून वगळून संबंधित विभागामार्फत पूर्ण करावीत; असा शासनाचा मानस आहे.

४. शासन निर्णय नियोजन विभाग दिनांक २७.५.१९९६ च्या परिच्छेद (एक) (३) नुसार पाझर तलाव, गांव तलाव, जलसंधारणाची कामे ३ वर्षांपर्यंत निरनिराळ्या कारणास्तव बंद असतील व त्या कामावर १०% हून कमी खर्च झाला वा १०% हून अधिक खर्च झाला असेल तर ती कामे वगळण्याचे प्राधिकार जिल्हाधिका-यांना देण्यात आले आहेत. १०% पेक्षा जास्त वा १०% पेक्षा कमी खर्च झालेली कामे वगळण्याकरीता प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात येतात. सदर १०% वा १०% ची परिगणना मूळ वा सुधारीत अंदाजपत्रकातील तरतुदीच्या आधारे केली जाते. मात्र अशी प्रकरणे शासन स्तरावर न पाठविता जिल्हाधिकारी स्तरावरच वगळण्याची कार्यवाही केली जावी. या करीता पुढील प्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत :-

(अ) या पुढे शासनाच्या दिनांक २७.५.१९९६ व दिनांक ३.११.१९९७ च्या कार्यपद्धतीनुसार जुन्या रोजगार हमी योजनेमधील अपूर्ण कामे वगळताना १०% रकमेची परिगणना मूळ / सुधारीत अंदाजपत्रकानुसार न करता प्रशासकीय मान्यता / सुधारीत मान्यता दिलेल्या वर्षापासून संबंधित यंत्रणेच्या / विभागाच्या DSR मध्ये झालेली नैसर्गिक वाढ विचारात घेऊन जी सुधारीत / सुसुधारीत रक्कम येईल त्याच्या १०% पर्यंत खर्च झाला असल्यास ती कामे रोजगार हमी योजने मधून वगळण्याचे प्राधिकार जिल्हाधिकारी यांना राहतील. त्याकरीता सुधारीत / सुसुधारीत अंदाजपत्रक मंजूर करुन घेण्याची आवश्यकता असणार नाही. मात्र वरील प्रमाणे निश्चित केलेली सुधारीत / सुसुधारीत रक्कम संबंधित यंत्रणेच्या / विभागाच्या DSR मध्ये झालेल्या नैसर्गिक वाढीनुसार योग्य असल्याचे प्रमाणपत्र संबंधित यंत्रणेच्या कार्यकारी अभियंत्याकडून घेणे आवश्यक राहिल.

(ब) जर या कामात गैरव्यवहार, अतिप्रदान झाले असेल तर, सदर प्रकरणी जिल्हाधिकारी

एव-२००९ -१अ[ए]

यांनी शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्यास आयुक्तांना कळवावे व आयुक्तांनी ती कार्यवाही केल्यावर सदर काम वगळण्याचे अधिकार पूर्वी प्रमाणे आयुक्तांना राहतील.

५. उर्वरित कार्यपद्धती दिनांक २७.५.१९९६ व दिनांक ३.११.१९९७ च्या आदेशानुसार राहिल.

प्रस्तुत शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक क्र. २०११०९२६१६५८२०००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(बा. बा. नारायणकर)

उप सचिव, नियोजन विभाग (रोहयो)

प्रति,

- १) सर्व विभागीय आयुक्त.
- २) सर्व जिल्हाधिकारी.
- ३) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- ४) उप सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ (रोहयो समिती) (४० प्रती).
- ५) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
- ६) आयुक्त, कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ७) संचालक, मृद संधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे.
- ८) मुख्य अभियंता (स्था.स्तर) लघु पाटबंधारे विभाग, पुणे.
- ९) सर्व मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग.
- १०) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग.
- ११) सर्व अधीक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग.
- १२) सर्व अधीक्षक अभियंता, पाटबंधारे विभाग.
- १३) सर्व अधीक्षक अभियंता, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग.
- १४) सर्व अधीक्षक कृषी अधिकारी.
- १५) सर्व विभागीय मृद संधारण अधिकारी.
- १६) संचालक, सामाजिक वनीकरण, पुणे.
- १७) सर्व उप आयुक्त (रोहयो), विभागीय आयुक्तांचे कार्यालय.
- १८) कार्यासन १४४३, नियोजन विभाग.
- १९) सर्व कार्यासने (रोहयो प्रभाग).
- २०) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २१) पाटबंधारे विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २२) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २३) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २४) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २५) निवड नस्ती, रोहयो-४.

रोजगार हमी योजना
रोजगार हमी योजनेतून कामे
वगळण्याची कार्यपद्धती

महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक: रोहयो २०१६/प्रक्र. ४१/रोहयो-६
मंत्रालय, मुंबई ३२
दिनांक: २७ मे, १९९६.

- पहा: १) शासन पत्र, नियोजन विभाग, क्रमांक: रोहयो-२०१०/११५/रोहयो-६,
दि. २५ जून १९९०.
२) शासन परिपत्रक, नियोजन विभाग, क्रमांक: रोहयो-१९९०/प्र. १०५/इएमपी-१,
दिनांक २६ जून १९९०.
३) शासन निर्णय, क्रमांक: ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, लपायो-१०९३/
१२१/९३/जल-२, दिनांक ३ सप्टेंबर, १९९३.

प्रस्ताव:-

रोजगार हमी योजनेखाली कामे घेण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या आहेत. त्यानुसार जिल्ह्यातील रोजगार हमी योजनेच्या कामांचा वार्षिक आराखडा १ ऑक्टोबर ते पुढील ३० सप्टेंबर या कालावधीसाठी केला जातो. हा आराखडा करतांना मजूरांना कामाची कमतरता भासू नये, टंचाई परिस्थितीमुळे मजूर उपस्थितीत वाढ झाल्यास, त्यांना देखील रोजगार उपलब्ध व्हावा यादृष्टीने सर्वसाधारण मजूर उपस्थितीच्या दीडपट इतका आराखडा तयार केला जातो. अनेकदा जिल्ह्यात टंचाई परिस्थिती निर्माण झाल्यावर मोठ्या प्रमाणात कामे घेतली जातात व नंतरच्या काळात मजूर उपस्थितीत घट झाल्याने ती कामे रेंगाळतात. त्याचप्रमाणे काही कामे निरनिराळ्या कामास्तव (उदा. खणतांना कठीण दगड लागला, लिड अंतरात फार वाढ होणे इ.) रोहयोतून पूर्ण करणे शक्य नाही असे मत कार्यान्वयनयंत्रणांनी दिलेले असते. तसेच रोहयोतून काम पूर्ण करण्यास बराच कालावधी लागण्याची शक्यता वेळोवेळी दिसून येते आणि ती कामे इतर योजनांतून लवकर पूर्ण करणे शक्य आहे असे देखील स्पष्ट होते. अशा परिस्थितीत अशी कामे रोहयोतून वगळून खात्यामार्फत इतर योजनांतून लवकर पूर्ण करणे शक्य होत असतील तर, अशी ती पूर्ण करणे आवश्यक आहे असे शासनाने मत आहे. कारण त्यात गुंतलेल्या शासनाच्या निधीचा उपयोग ग्रामीण भागाला जलदरित्या मिळू शकेल आणि रोजगार हमी योजनेत उगाच रेंगाळत राहिलेली अपूर्ण कामे पूर्ण होतील. तथापि, आतापर्यंत रोहयोतून कामे वगळण्याबाबत निश्चित अशी मार्गदर्शक तत्वे शासनाने विहित केली नव्हती. फक्त वर उल्लेखिलेल्या शासन पत्र दि. २५ जून १९९०, अन्वये याबाबत काही तत्वे विहित करून दिली होती तीच मार्गदर्शक तत्वे म्हणून आतापर्यंत वापरण्यात येत आहेत. त्याव्यतिरिक्त ग्राम रोट T/एच-२००९[१०००-९-२०११]-[बी]

विकास विभागाने त्यांच्या शासन निर्णय दिनांक ३० सप्टेंबर १९९३ अन्वये पाझर तलाव, गाव तळयाची कामे मजुरांअभावी ५ वर्षांपेक्षा जास्त काळ बंद असल्यास ती कामे जिल्हा परिषदेकडे त्यांच्या निधीतून पूर्ण करण्याकरिता रोहयोतून वगळून जिल्हा परिषदेकडे हस्तांतरित करण्याच्या सूचना दिलेल्या आहेत. सबब रोहयोतून कामे वगळण्याबाबत शासन पुढील प्रमाणे मार्गदर्शक तत्वे विहित करून देत आहे.

शासन निर्णय :-

(एक) रोजगार हमी योजनेतून कामे वगळण्याबाबत सर्वसाधारण मार्गदर्शक तत्वे खालीलप्रमाणे:-

१) जिल्हा वार्षिक आराखड्यात कामाचा समावेश करण्यात आलेला आहे, परंतु ते काम प्रशासकीय मान्यता दिल्यानंतर मजुरांच्या कामाच्या मागणी अभावी प्रशासकीय मान्यतेच्या तारखेपासून २ वर्षांपर्यंत सुरु झालेले नसेल व नजिकच्या काळात तशी शक्यता नसल्याची खात्री जिल्हाधिकाऱ्यांची झाली असेल तर, ते काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार जिल्हाधिकाऱ्यांना देण्यात येत आहेत. तसेच एखादे काम जिल्हा वार्षिक आराखड्यात अंतर्भूत आहे. तथापि, दोन वर्षांपर्यंत प्रशासकीय मान्यता दिली नसेल तर ते काम रोहयोतून वगळावे किंवा कसे याचा निर्णय जिल्हाधिकारी यांनी घ्यावयाचा आहे.

२) रोजगार हमी योजनेतून लघुसिंचन (स्था.स्त.) उदा. पाझर तलाव, गावतळी इ. कामे सुरु करण्यात आलेली आहेत व मजुरांअभावी ५ वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त कालावधीपासून अपूर्ण आहेत अशी कामे शासन निर्णय, ग्राम विकास व जल संधारण विभाग क्रमांक लपायो-१०९३/१२१/९३/जल-२, दिनांक ३ सप्टेंबर १९९३ मधील परिच्छेद २ (क) नुसार, जिल्हा परिषदेकडे पूर्ण करण्यासाठी हस्तांतरित करावयाची आहेत. त्याकरिता जिल्हाधिकारी यांनी सदर कामावरील खर्च अंदाजपत्रकानुसार योग्य व सुसंगत असल्याचा दाखला कार्यान्वयीन यंत्रणांकडून घ्यावा व कामाची तपासणी जिल्हाधिकारी कार्यालयातून दक्षता व गुणनियंत्रण कक्षाकडून करून घ्यावी. कामात काही गैरव्यवहार, अतिप्रदान झालेले नाही याची खात्री जिल्हाधिकाऱ्यांची झाल्यास ते काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी यांना देण्यात येत आहेत,

जर याकामात गैर व्यवहार, अतिप्रदान झाले असतील तर सदर प्रकरणी जिल्हाधिकारी यांनी शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्यास आयुक्ताना कळवावे व आयुक्तांनी ती कार्यवाही सुरु केल्यावर सदर काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार आयुक्तांना देण्यात येत आहेत.

एच-२००९ -१अ[बी]

E:\EQS-4\2011\CR 53 GR.fwp

याबाबत जिल्हा परिषदेकडून कोणताही ठराव घेण्याची आवश्यकता नाही. वरील पध्दतीप्रमाणे कामे वगळून, जिल्हा परिषदेकडे पुढील कार्यवाहीसाठी हस्तांतरित करावी.

३. स्थानिक स्तरीय पाटबंधारे कामावर (पाझर तलाव, गावतलाव इ.) अंदाजपत्रकानुसार १० टक्के पेक्षाही किंवा १० टक्क्यापेक्षा अधिक खर्च झालेला आहे व ते काम नेली ३ वर्षे कोणत्या ना कोणत्या कारणासाठी बंद आहे. उदा. भूसंपादनाबाबत तीव्र वाद, जमीन उपलब्ध न होणे, काही तांत्रिक कारणांमुळे काम रोहयोतून पूर्ण करणे शक्य नाही आणि हे काम नजिकच्या भविष्य काळात पुढे चालू करून रोहयोतून पूर्ण करणे शक्य नसल्याचे मत कार्यान्वयीन यंत्रणेचे असल्यास, त्यांनी तसा अहवाल मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व जिल्हाधिकारी यांच्याकडे पाठवावा आणि त्यावर जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व कार्यान्वयीन यंत्रणेचे जिल्हाप्रमुख यांनी बैठक घेवून एकत्रितपणे सदर काम रोहयोतून वगळण्याचा निर्णय घ्यावयाचा व नंतर जिल्हाधिकारी यांनी सदर कामावरील खर्च अंदाजपत्रकानुसार योग्य व सुसंगत असल्याचा दाखला कार्यान्वयीन यंत्रणेकडून घ्यावा व कामाची तपासणी जिल्हाधिकार्यालयातील दक्षता व गुणनियंत्रण कक्षाकडून करून घ्यावी. कामात काही गैरव्यवहार, अतिप्रदान झालेले नाही. याची खात्री पटल्यावर ते काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी यांना देण्यात येत आहेत.

जर या कामात गैरव्यवहार व अतिप्रदान झाले असतील, तर सदर प्रकरणी जिल्हाधिकारी यांनी शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्यास आयुक्तांना कळवावे व आयुक्तांनी ती कार्यवाही सुरु केल्यावर सदर काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार आयुक्तांना देण्यात येत आहेत. याबाबत जिल्हा परिषदेकडून कोणताही ठराव वगैरे घेण्याची आवश्यकता नाही.

४. प्रत्येक काम पुढे चालू ठेवण्यास किमान मजूर उपस्थिती आवश्यक असते आणि सातत्याने २ वर्षे जिल्हाधिका-यांकडे कार्यान्वयीन यंत्रणेने वेळोवेळी मागणी करूनही मजूर उपस्थिती, किमान आवश्यक मजूर क्षमतेपेक्षा २५ टक्के पेक्षा कमी असेल तर ते काम वगळण्याबाबत जिल्हाधिका-यांनी वरील परिच्छेद ३ प्रमाणे कार्यवाही करावी आणि वरील ३ मध्ये म्हटल्याप्रमाणे सदर काम रोहयोतून वगळण्याचे अधिकार जिल्हाधिकारी व आयुक्त यांना देण्यात येत आहेत.

५. वर उल्लेखिलेल्या मुद्द्यांमध्ये अंतर्भूत नसलेली कामे वगळावयाची असल्यास, ते काम खात्याच्या निधीतून पूर्ण केले जाईल असे प्रमाणपत्र संबंधित खात्याच्या विभागस्तरीय

प्रमुखाकडून उदा. अधिकांक अभियंता यांच्याकडून घेण्यात यावे व जर ते स्थानिक स्थरीय काम असेल तर, वरील परिच्छेद ३ मध्ये दिलेल्या कार्यपद्धतीप्रमाणे ते काम रोहयोतून वगळावे. जर काम राज्यस्तरीय असल्यास, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद यांच्या ऐवजी संबंधित यंत्रणेच्या जिल्हा प्रमुखांबरोबर जिल्हाधिकारी यांनी बैठक घ्यावी. उर्वरित पद्धत परिच्छेद-३ मध्ये दिल्याप्रमाणे.

(दोन) वन संवर्धन कायदा १९८० अंतर्गत वन क्षेत्रातील कामे भारत सरकारची मान्यता न मिळाल्याने अपूर्ण अवस्थेत आहेत, ही कामे रोहयोतून वगळण्याबाबत वारंवार विचारणा करण्यात येते, परंतु ती कामे भारत सरकारची परवानगी प्राप्त करून घेऊन पूर्ण करणे आवश्यक आहे. भारत सरकारची मान्यता प्राप्त करून घेण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांनी पाठपुरावा करावा. मान्यता मिळाल्यानंतर वर उल्लेखिलेल्या परिच्छेद २, ३, ४ व ५ मधील कारणांस्तव पूर्ण करता येण्यासारखी नसल्यास, ती कामे वगळण्याचा प्रस्ताव वर उल्लेखिलेल्या पद्धतीप्रमाणे करावा. तथापि, मजूर उपलब्ध नाही, कामावरील खर्च १० टक्क्यापेक्षा कमी किंवा ९० टक्क्यापेक्षा अधिक आहे या संदर्भात ५ वर्षे, ३ वर्षे या कालावधीची गणना करता. ही गणना भारत सरकारने मान्यता दिलेल्या तारखेपासून करावी. नवीन कामाच्या बाबतीत हा प्रश्न उदभवणार नाही. कारण आता काम चालू करण्यापूर्वी भारत सरकारची परवानगी लागते.

(तीन) वरीलप्रमाणे प्रत्येक काम वगळण्याकरिता जिल्हा रोजगार हमी योजना समितीची पूर्वपरवानगी घेण्याची आवश्यकता नाही. मात्र पुढील वर्षाचा आराखडा जिल्हा रोजगार हमी योजना समितीला सादर करतांना गेल्या वर्षी जिल्हाधिकारी/आयुक्त यांनी रोजगार हमी योजनेतून कोणकोणती कामे वगळली याची यादी माहितीस्तव दरवर्षी वार्षिक आराखड्याबरोबर जिल्हाधिका-यांनी जोडावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

सही/-

(स.अ. जयवंत)

अवर सचिव.

रोजगार हमी योजना
रोजगार हमी योजनेतून काम
वगळण्याची कार्यपद्धती/खुलासा

महाराष्ट्र शासन,
नियोजन विभाग,
शासन परिपत्रक, क्रमांक : रोहयो-१७९६/प्र.१०५/रोहयो-६
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ३ नोव्हेंबर, १९९७.

पहा:-

१) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, क्रमांक : रोहयो २०९६/प्र.४९/रोहयो-६,
दिनांक :- २७.५.१९९६.

शासन परिपत्रक :-

रोजगार हमी योजनेखाली घेतलेली कामे काही कारणास्तव रोहयोमधून वगळावयाची झाल्यास, सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना वर उल्लेखिलेल्या शासन निर्णय, दिनांक २७.५.१९९६ अन्वये देण्यात आलेल्या आहेत. त्या अनुषंगाने विभागीय आयुक्त तसेच काही जिल्हाधिका-यांनी काही मुद्द्यांबाबत खुलासा व स्पष्टीकरणाबाबत शासनाकडे विचारणा केलेली आहे. त्या संदर्भात खालील प्रमाणे मुद्द्यांच्या खुलाशासह आदेश देण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय, दिनांक २७ मे, १९९६ नुसार रोजगार हमी योजनेतील कामे वगळण्याबाबत सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना दिलेल्या आहेत त्याबाबत अधिक खुलासा थोडक्यात खालील प्रमाणे देण्यात येत आहे :-

१) शासन निर्णय, दिनांक २७ मे, १९९६ च्या परिच्छेद (एक) (२)-

रोजगार हमी योजनेखाली घेतलेले पाझर तलाव, इत्यादींची कामे मजुरांअभावी ५ वर्षांहून अधिक काळ बंद असतील व त्या कामावर काही गैरव्यवहार / अतिप्रदान झाले नसेल तर ते काम जिल्हाधिकारी, रोजगार हमी योजनेतून वगळून जिल्हा परिषदेकडे पूर्ण करण्यासाठी हस्तांतरीत करू शकतात. त्यासाठी निधीच्या उपलब्धतेबाबत कोणतेही प्रमाणपत्र यंत्रणेच्या जिल्हा प्रमुखांकडून घेण्याची आवश्यकता नाही.

२) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, दिनांक २७.५.१९९६ च्या परिच्छेद (एक) (३)-

पाझर तलाव, गाव तलाव इत्यादी जलसंधारणाची कामे ३ वर्षांपर्यंत निरनिराळ्या कारणास्तव बंद आहेत व त्या कामांवर रोजगार हमी योजनेतून १०% हून कमी खर्च झाला वा ९०% हून अधिक खर्च झाला असेल, व त्या कारणांचे निराकरण होण्यासारखे नसेल तर अशी कामे रोजगार हमी योजनेतून वगळण्याचा निर्णय, जिल्हाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व कार्यान्वयीन यंत्रणेचे जिल्हा प्रमुख यांनी संयुक्तपणे बैठक घेऊन घ्यावयाची आहे व कामावर जर काही अतिप्रदान / गैरव्यवहार झाला नसल्यास सदर काम रोजगार हमी योजनेतून

वगळण्याचा निर्णय बैठकीत ठरल्यानुसार जिल्हाधिका-यांना घेता येईल. त्याकरिता यंत्रणेच्या विभागप्रमुखांकडून उर्वरित काम पूर्ण करण्याकरिता लागणा-या निधीच्या उपलब्धतेचे प्रमाणपत्र घेण्याची आवश्यकता नाही.

३) शासन निर्णय, नियोजन विभाग, दिनांक २७.५.१९९६ परिच्छेद क्र. (एक)(४) व (५)- पाझर तलाव, गाव तलाव इत्यादी जलसंधारणाच्या कामाबाबत विशिष्ट आदेश वर उल्लेखिलेल्याप्रमाणे स्वतंत्र आदेश दिले आहेत. त्या व्यतिरिक्त सर्वच रोजगार हमी योजनेखाली घेतलेल्या कामांच्या बाबतीत म्हणजेच पाझर तलाव, गावतलाव, रस्ते, भू-संधारण, वनीकरण इत्यादी कामे वगळण्याबाबत सदर परिच्छेदात आदेश आहेत ते म्हणजे रोजगार हमी योजनेखाली घेतलेल्या सर्वच कामांच्या बाबतीत जर त्या कामावर काम पुढे चालू ठेवण्यास किमान जेवढे मजूर लागतात, त्यापेक्षा सतत मागील २ वर्षे आवश्यक किमान मजूर क्षमतेपेक्षा मजूर उपस्थिती २५% हून कमी असेल तर आणि जिल्हाधिकारी कार्यान्वयीन यंत्रणेच्या मागणीप्रमाणे मजूर उपलब्ध करून देण्यास असमर्थ असतील व कार्यान्वयीन यंत्रणेच्या मतीने रोजगार हमी योजनेतून सदर काम आवश्यकत्या मुदतीत पूर्ण करणे शक्य नसेलतर ते काम रोजगार हमी योजनेतून वगळण्याबाबतचा निर्णय जिल्हाधिका-यांनी घ्यावयाचा आहे. ते करताना कार्यान्वयीन यंत्रणेला मजूर उपलब्ध करण्याबाबत लोकप्रतिनिधी, मुदतीने पुन्हा एकदा प्रयत्न करणे आवश्यक राहिल व आवश्यक तेवढे मजूर त्या कामासाठी मिळत नसल्याची त्यांची खात्री झाल्यास सदर निर्णय त्यांनी घ्यावयाचा आहे. मात्र त्या कामावर कोणताही गैरव्यवहार/अतिप्रदान झाले नसले पाहिजे तसेच अशी कामे वगळताना कार्यान्वयीन यंत्रणेच्या विभाग प्रमुखांकडून खात्याच्या निधीतून काम पूर्ण केले जाईल, असे प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे.

वरील पद्धतीप्रमाणे रोजगार हमी योजनेतून कामे वगळता येतात, त्याकरिता काम वगळण्यापूर्वी शासन निर्णय, नियोजन विभाग, दिनांक २७.५.१९९६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जिल्हाधिका-यांनी कामावरील खर्च अंदाजपत्रकानुसार योग्य व सु-संगत असल्याचा दाखला कार्यान्वयीन यंत्रणेकडून घ्यावयाचा आहे, व कामाची तपासणी जिल्हाधिकारी कार्यालयातील दक्षता व गुण नियंत्रण कक्षाकडून करून घ्यावयाची आहे आणि कामावर कोणत्याही प्रकारे अतिप्रदान/गैरव्यवहार झाला नसेल तर वर उल्लेखिलेल्याप्रमाणे रोजगार हमी योजनेतून कामे वगळण्याचे अधिकार जिल्हाधिका-यांना आहेत. जर कामात काही गैरव्यवहार/अतिप्रदान असल्यास जिल्हाधिका-यांनी शिस्तभंग विषयक कारवाई करण्यास आयुक्तांना कळविल्याचे आहे व आयुक्तांनी ती कार्यवाही सुरू केल्यानंतर सदर काम रोजगार हमी योजनेतून वगळण्याचे अधिकार आयुक्तांना आहे. त्यांनी देखील काम वगळण्याचा निर्णय वरील मार्गदर्शक तत्वाप्रमाणे घ्यावयाचा आहे.

/ ३ /

आयुक्त व जिल्हाधिकार्यांनी वरील मुद्यांव्यतिरिक्त काही लहान, किरकोळ विविध मुद्दे उपस्थित केलेले आहे. त्याबाबतचा खुलासा सोबत परिशिष्टात दिलेला आहे, त्याप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

राही/-

(रा. अ. जयवंत)

अवर सचिव, नियोजन विभाग

प्रति,

- १) सर्व विभागीय आयुक्त,
- २) सर्व जिल्हाधिकारी,
- ३) सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,
- ४) उप सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ (रोहयो समिती) (४० प्रती)
- ५) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र राज्य नागपूर,
- ६) आयुक्त, कृषि, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- ७) संचालक, मृद संधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे
- ८) मुख्य अभियंता, (स्था.स्त) लघु पाटबंधारे विभाग, पुणे
- ९) सर्व मुख्य अभियंता, पाटबंधारे विभाग,
- १०) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
- ११) सर्व अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
- १२) सर्व अधिक्षक अभियंता, पाटबंधारे विभाग,
- १३) सर्व अधिक्षक अभियंता, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,
- १४) सर्व अधिक्षक, कृषी अधिकारी,
- १५) सर्व विभागीय मृद संधारण अधिकारी,
- १६) संचालक, सामाजिक वनीकरण, पुणे
- १७) सर्व विशेष कार्य अधिकारी, (रोहयो प्रभाग) विभागीय आयुक्तांचे कार्यालय,
- १८) नियोजन विभाग, (रोहयो प्रभाग) सर्व कार्यासने व कार्यासग - १४४३,
- १९) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २०) पाटबंधारे विभाग,
- २१) सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २२) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २३) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २४) निवड नस्ती

विवरणपत्र

शासन निर्णय क्रमांक: रोहयो-१७९६/प्र. १०५/रोहयो-६

दिनांक- ३ नोव्हेंबर, १९९७

मुद्दे	अभिप्राय
१) रोहयोतून वगळण्याच्या कामावरील भू-संपादनाचा खर्च प्रथम भागवून नंतर काम वगळावे काय,	काम वगळण्याचा निर्णय होईपर्यंत जो काही खर्च येईल तो रोहयोतून करावा. तदनंतर होणारा कोणताही खर्च रोहयोतून करण्यात येऊ नये, तो खर्च संबंधित खात्याने करावयाचा आहे.
२) काम वगळण्यापूर्वी कामाच्या लेखांची तपासणी महालेखापाल यांच्याकडून करून घ्यावी काय,	शासन निर्णयात आर्देशित केल्याप्रमाणे जिल्हा दक्षता पथकाची तपासणी व यंत्रणेचे प्रमाणपत्र पुरेसे आहे.
३) खात्याच्या कामास रोहयोखाली प्रशासकीय मान्यता आयुक्त/शासनाने दिली असल्यास ते काम जिल्हाधिकारी वगळू शकतील काय,	वरील शासन निर्णयाच्या अधीन राहून जिल्हाधिकारी/आयुक्त निर्णय घेऊ शकतील.
४) वगळण्याच्या कामावर जर मंजूर अंदाजपत्रकापेक्षा अधिक खर्च झाला असल्यास सुधारीत अंदाजपत्रक बनवावयाची गरज आहे काय,	वगळण्याच्या कामावर जर अधिक खर्च झाला असेल तर सुधारित अंदाजपत्रकास रोहयोखाली मान्यता मिळाल्यानंतरच ते काम वगळण्याबाबतचा निर्णय घ्यावयाचा आहे.
५) ज्या कामावर १०% हून अधिक खर्च झालेला आहे, परंतु १०% पेक्षा कमी खर्च झाला आहे, आणि वरील शासन निर्णयातील कामे वगळण्याची कोणतीही मार्गदर्शक तत्वात ते काम बसत नाही (उदा. २५% पेक्षा कमी मजुरांची उपलब्धता इ.) व ते काम रोहयोच्या निकष/प्रणालीप्रमाणे पूर्ण करता येत नसल्यास ते काम वगळावे किंवा कसे,	याचा असा अर्थ होतो की, थोडक्यांत मूळ काम रोहयो निकषात आहे, मात्र सुधारीत अंदाजपत्रकानुसार ते काम ६०:४० प्रमाणात किंवा आर्थिक मापदंडात किंवा विशिष्ट मजुरांची उपलब्धता इत्यादी कारणांमुळे रोहयोतून पूर्ण होत नाही. अशी परिस्थिती उद्भवल्यास शासनास योग्य तो प्रस्ताव पाठवून ज्या नियमांचे शिथिलीकरण आवश्यक आहे, त्याचे शिथिलीकरण मान्य करून घेणे आवश्यक राहील व त्यासाठी आवश्यक तेथे सुधारीत अंदाजपत्रक शासनास सादर करावे, परंतु अशी कामे सरसकट रोहयोतून वगळता येणार नाहीत.

६)	खात्याने प्रसारसकीय मान्यता दिलेली व अर्थसंकल्पात मंजूर असलेल्या कामांतील उदा. मोठ्या/मध्यम प्रकल्पातील काही अकुशल श्रम मजुरांना रोजगार देण्यासाठी रोहयोखाली घेतला जातो, असे अपूर्ण काम लवकर पूर्ण करण्याची आवश्यकता व संबंधित खाते, त्यासाठी खात्याच्या निधीतून खर्च करण्यास तयार असल्यास हे काम वागळावे किंवा कसे.	६)	असे काम मजुरांची उपलब्धता व कामावरील झालेल्या खर्चाची तपासणी करून संबंधित खात्याकडून वरील काम पूर्ण करण्याची जबाबदारी व निधीची उपलब्धता याचे प्रमाणपत्र घेऊन वागळण्यात यावे. काम किती झाले इ. बाबी पहाण्याची आवश्यकता नाही. मात्र जिल्हा दफता पथकाकडून कामावर काही गैरप्रकार/अतिप्रदान झाले नाही याची खात्री करून घेण्यात यावी, तसे झाले असल्यास आयुक्तांनी शिस्तभाविषयक कार्यवाही करून कामे वागळण्याचा निर्णय आयुक्तांनी घ्यावा.
७)	कामाची सुधारित अंदाजपत्रके मापदंडात बसत नसल्यास ती कामे वागळावीत काय,	७)	असे करता येणार नाही. वरील शासन निर्णयाच्या मार्गदर्शक तत्वामध्ये बसणारी कामेच अपवाद, वरील अ.क्र. ६ वागळून, कामे वागळता येणार नाहीत, सुधारित अंदाजपत्रकास सक्षम अधिकाऱ्यांची मान्यता मिळवावी.
८)	शेल्फवरील कामांना मंजुरी देऊन दोनवर्षांपेक्षा अधिक कालावधी लोटला असल्यास अशा कामांना सुधारित मंजूरी देऊन पुन्हा शेल्फवर देण्यास हरकत नाही, ही कामे देण्याची आवश्यकता नाही अशी धारणा आहे.	८)	कामे रोहयोतून नजिकच्या भविष्यकाळात पूर्ण होण्याची शक्यता नसल्यास, तसेच संबंधित खात्यास ते काम त्वरीत हत्ती घ्यावयाचे नसल्यास, अशी कामे देण्यात येत नाही.
९)	१०% पेक्षा कमी खर्च झालेला किंवा १०% पेक्षा अधिक खर्च झालेली कामे रोहयोतून न वागळता इतर निधीची जोड देऊन रोहयोतून पूर्ण करण्यात यावीत.	९)	आदेशात बदल करण्याची आवश्यकता नाही, कारण काम वागळून खात्यामार्फत खात्याच्या निधीतूनच पूर्ण करण्यात येणार आहे.
१०)	रोहयोतून कामे वागळण्याकरीता जिल्हा रोहयो समितीची पूर्व परवानगी शसनाने शिथील केलेली आहे, रोहयोतून कोणकोणती कामे वागळली ती माहिती वार्षिक आराखड्याच्या प्रपत्र ३ अ मध्ये देणे उचित होईल.	१०)	शासन निर्णय, दि. २७ मे, १९९६ मध्ये आदेश दिले आहेत त्याप्रमाणे वागळलेली कामे असे स्वतंत्र प्र-पत्र दारिद्र्य आराखड्याबरोबर अंतर्भूत करण्यात यावे, त्यात वागळण्यात आलेल्या कामांची माहिती द्यावी.
११)	जिल्हा परिषद व शासन स्तरावरील कामे वागळल्यानंतर संबंधित विभाग कोणत्यारीतीने कामे करणार आहेत याची खात्री करणे आवश्यक आहे किंवा कसे,	११)	तशी आवश्यकता नाही, शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक तेथे उर्वरित काम पूर्ण करण्यास लागणाऱ्या निधीच्या उपलब्धतेचे प्रमाणपत्र पुरेसे आहे.

सं-२००९ -४[सी]

१२)	कामे वगळण्याबाबत संबंधित विभाग अशी कामे घेणे व पूर्ण करणे बंधनकारक राहिल किंवा कसे हा मुद्दा स्पष्ट होत नाही	१२)	शासन निर्णय, परिच्छेद १ (दोन) नुसार ही कामे ग्राम विकास व जलसंधारण विभागाच्या आदेशानुसार जिल्हा परिषदेकडे हस्तांतरित करावयाची आहेत. त्यामुळे ती कामे संपूर्णपणे पूर्ण करणे जि.प. बंधनकारक आहे. शा. नि.परिच्छेद -१ (तीन) व १(पाच) मधील कामे - संबंधित खात्याच्या सहमतीने वगळावयाची आहेत. त्यामुळे ती कामे स्विकारणे व पूर्ण करणे त्यांच्यावर आपोआप बंधनकारक राहिल. तथापि याबाबतचे स्पष्ट आदेश द्यावेत की रोहयोतून कामे वगळल्यावर खात्याने त्यांच्या निकाशप्रमाणे कामे पूर्ण करणे त्यांना बंधनकारक आपोआप ठरते.
१३)	काम वगळण्याचे न ठरविता, परस्पर कामे खात्याच्या निधीतून केली असल्यास काय करावे.	१३)	जिल्हा दक्षता पथकाकडून चौकशी करून आयुक्तांचा याबाबत निर्णय घ्यावा. रोहयो नियमांचा भंग ठरत असल्याने शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करावी लागेल.
१४)	शासन निर्णय परिच्छेद-१(५) नुसार अधीक्षक अभियंता यांची कामे वगळावयाची आहेत, त्याचा समावेश अर्थसंकल्पात केल्यानंतरच कामे वगळावयाचे प्रमाणपत्र द्यावे.	१४)	याची आवश्यकता नाही. शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक तेथे निधीच्या उपलब्धतेचे विभाग प्रमुखांचे प्रमाण पत्र पुरेसे आहे.
१५)	काही कामे रोहयोतून पूर्ण करता येत नाहीत व खात्यातून ही कामे पूर्ण करता येत नाहीत.	१५)	अशी कामे असण्याची शक्यता फार कमी आहे, तथापि तसे असल्यास कामनिहाय प्रस्ताव आयुक्तांमार्फत शासनास पाठविण्यात यावा.
१६)	शासन निर्णय, परिच्छेद-१ (तीन) प्रमाणे १०% पेक्षा जास्त व १०% हून कमी खर्च झाला असल्यास उदा. ४० % व ती कामे रोहयोतून पूर्ण करता येत नसल्यास काय करावे.	१६)	प्रत्येक कामाप्रमाणे स्वतंत्र निर्णय घ्यावा लागेल, त्यासाठी कामाची सुधारित अंदाजपत्रके करून कामनिहाय स्वतंत्र प्रस्ताव त्यात रोहयो नियमांचे कोणते शिथिलीकरण आवश्यक आहे याचा प्रस्ताव आयुक्तांमार्फत शासनास पाठविण्यात यावा.

१७)	तलावाची कामे रोहयोखाली सुरु करण्यात आली होती. परंतु सुधारित अंदाजपत्रके मापदंडात बसत नाहीत, त्समुळे खर्चाचा निकष न लावता जिल्हा परिषदेकडे हस्तांतरित करण्यात यावीत.	१७)	सुधारित अंदाजपत्रके आवश्यक त्या शिर्षालीकरणासह सक्षम अधिकाऱ्यांची मान्यता मिळवून कामे पूर्ण करण्यात यावीत. शासन निर्णय, दि. २७.०५.१९९६ व ऑक्टोबर १९९७ च्या निर्णयात जी बसतात तेवढीच कामे वगळता येतील.
१८)	रोहयोतून कामे वगळण्याबाबत कार्यवाही झालेली आहे.आता ही कामे कोणत्याही निर्धीतून, माध्यमातून पूर्ण करणे शक्य नाही, तर काय करावे.	१८)	काम एकदा रोहयोतून वगळल्यावर ते पूर्ण करण्याची जबाबदारी खात्याची आहे. संबंधित खाते योग्य ते ठरवेल.
१९)	जवाहर विहीरीची कामे/फळबाग लागवड लाभार्थ्यांनी सुरु केलेली नाहीत. ती वगळावयाची असल्यास वरील शासन निर्णयानुसार वगळावीत किंवा कसे.	१९)	उपरोक्त शासन निर्णय रोहयोच्या नियमित कामासाठी आहे, रोहयोशी निगडित वैयक्तिक लाभदायक स्वरुपाच्या योजनांसाठी नाही, त्यासाठी स्वतंत्र शासन आदेश आहेत.